

"Tunga juridiska instanser som JO och Svea Hovrätt menar att mediernas självsanering inte räcker"

Publicerad 2013-04-02 09:22

Nils Funcke, tryck- och yttrandefrihetsexpert

DEBATT - av Nils Funcke, tryck- och yttrandefrihetsexpert

Trollkarlarna har det liksom journalister och advokater. Även mäklare och revisorer och poliser... För alla yrkesgrupper finns skrivna och oskrivna etiska regler. Ibland har de stöd i lag ibland lever de sitt eget liv och fyller sin funktion och lagstiftaren behöver bara gripa in när den anser att det gått över styr.

I England krackelerade pressens självsanering, The Pressregulation system. När det avslöjades att tidningar systematiskt avlyssnad telefonsvarare tröttnade politikerna. De lät den respekterade juristen Lord Justice Leveson utreda hur pressen skulle regleras och med hans förslag som grund enades den 18 mars de politiska partierna om att införa en kunglig förordning. En partsammansatt nämnd ska tillsättas som ska kunna ålägga tidningar att publicera dementier samt utdöma skadestånd på upp till en miljon pund.

I slutet av 1960-talet hade flera svenska politiker tröttnat på den svenska pressen. Bland annat den blivande statsministern Ingvar Carlsson (S) krävde en statlig reglering av pressetiken för att rida spärr mot "sensationsjournalistik som prisger enskilda privata förhållanden". Motionärerna menade att "det förakt för anständiga publiceringsregler som förekommer inom dags- och veckopressen innebär en allvarlig form av rättslöshet".

Pressens dåvarande "hedersdomstol", pressens opinionsnämnd (PON), med representanter från medierna, ifrågasatte och enligt motionärerna behövdes "ett kompletterande organ med annan sammansättning och annat arbetssätt".

Krav restes också på införandet av en lagstadgad plikt för tidningarna att införa rättelser och genmälen. Motionerna mynnad ut i kravet på en utredning för att undersöka om de pressetiska reglerna borde bli lag och om det borde inrättas en statlig "pressgranskningsnämnd" med uppgift att övervaka pressen. Tankar fanns också om att tillsätta en statlig pressombudsman med befogenheter motsvarande de som riksdagens Justitieombudsman (JO) hade.

Samtidigt arbetade en särskild sanktionskommitté som tillsatts av pressens branschorganisation Tidningsutgivarna (TU). Sanktionskommittén hade i uppdrag att se över det självsanerande systemet. Översynen var nödvändig eftersom antalet anmälningar ständigt ökade och nämnden inte hann med att behandla dem. Enligt direktiven till sanktionskommittén skulle den även överväga "upplageböter och andra åtgärder mot kränkande tidningsartiklar".

Med tanke på sanktionskommitténs arbete lade konstitutionsutskottet (KU) förslagen i riksdagsmotionerna på is i awakten på vilka åtgärder pressen självmant skulle vidta.

I sitt betänkande konstaterar KU att det inte kan förnekas att det förekommer "missförhållanden" på sina håll inom pressen. Det är enligt utskottet ett viktigt samhällsintresse att en god publicistisk sed upprätthålls men med hänsyn till tryckfrihetens principer måste det i "första hand ankomma på pressen själv att vidta erforderliga åtgärder" och ingripanden från det allmänna "måste undvikas" (KU 1967:54).

KU uppdrog också åt utskottets kanslichef Fredrik Sterzel att göra en analys av de gällande pressetiska normerna.

Sterzel förde på uppdrag från KU vad som närmast kan beskrivas som regelrätta förhandlingar med Tidningsutgivarnas sanktionskommitté. Dessa "underhandskontakter" resulterade i att sanktionskommittén skärpte sina förslag. Den tilltänkte Pressens ombudsman blev 1969 Allmänhetens Pressombudsman (PO) och allmänheten fick representation i opinionsnämnden (PON).

Riksdagen och KU intog trots skärpningarna en awaktande hållning. I ett KU-betänkande heter det att förändringarna kan utgöra ett värdefullt bidrag till en bättre ordning. Men om de är "tillräckliga kan emellertid inte bedömas i dag. Här finns utrymme för tvekan" men utskottet förordade att resultatet av reformerna skulle awaktas.

Fredrik Sterzel och flera politiker trodde innerst inne aldrig på en statlig granskningsnämnd för pressen. Sterzel har senare berättat att avsikten var att skapa så "mycket buller och bång" som möjligt för att få pressens att skärpa självsaneringen. Vilket alltså lyckades. Den förste pressombudsmannen, Lennart Groll, hämtades för övrigt från KU:s kansli.

Pressetiken och den självsanerande verksamheten har sedan dess ständigt diskuterats. I riksdagsmotioner har framförts att systemet är tandlöst och inte utgör ett tillräckligt skydd för den personliga integriteten. I vart fall sju statliga utredningar har sedan 1960-talet utrett om skyddet för den enskildes integritet behöver stärkas inte minst gentemot kränkande publiceringar. Därutöver har ett antal utredningar om yttrandefrihetslagarna tillsatts och behandlat frågan om awägningen mellan integritetsintresset och yttrandefrihetsintresset.

Utredningarna har med olika intensitet betonat betydelsen av ett välfungerande medieetiskt självsanerande system. Motionerna och utredningarna har i sedvanlig ordning behandlats av KU.

KU har under 1990-talet vidhållit och upprepat sin principiella inställning från 1967 om att det i första hand ankommer på medierna själva att upprätthålla en god publicistisk sed. I betänkandet från 1997/98 yrkade KU avslag på en riksdagsmotion om förbud för att publicera bilder på brottsoffer med hänvisning till den självsanerande verksamheten.

Efter Integritetsskyddskommittén betänkande 2008 har debatten om skyddet av den personliga integriteten tagit ny fart. Riksdagen har tagit in allmänna bestämmelser i regeringsformen till stöd för integritetsskyddet och regeringen har nu senast lagt en proposition som kriminaliserar hemlig fotografering på och mot vissa platser.

Inom justitiedepartementet pågår också arbetet med en lagrådsremiss baserat på Yttrandefrihetkommitténs slutbetänkande. I det arbetet övervägs frågan om att stärka den personliga integriteten genom införandet av ett nytt brott i yttrandefrihetsgrundlagarna.

Även om det nu inte pågår några regelrätta förhandlingar mellan mediernas organisationer och KU sker en ömsesidig bevakning av vad den "andra sidan" gör. Det sker inte minst mot bakgrund av ett förändrat och föränderligt medielandskap. Webbpubliceringarna har blivit allt mer omfattande och kommer att öka än mer. Det har inneburit att bland annat public serviceföretagens, bland annat SVT:s, unika verksamhet på webben inte står under tillsyn av Granskningsnämnden för radio och TV. I en riksdagsmotion kräver därför kristdemokraten Roland Utbult att nämndens verksamhet ska se över.

Samtidigt med att medieanvändningen förändras riktas precis som i slutet av 1960-talet kritik mot den självsanerande verksamheten. KU-ledamoten Tuve Skånberg (KD) menar att "så fort diskussionen dyker upp kring mediernas lagmässiga ansvar så åberopas alltid mediernas egen förträffliga självsanering" men det är ett system som inte är tillräckligt enligt Skånberg.

Tuve Skånberg är inte ensam. Även tunga juridiska instanser som till exempel JO och Svea Hovrätt menar att mediernas egen verksamhet inte är tillräcklig. Kraven på lagstiftning sammanfaller med att det finns problem med självsaneringen. Det gäller inte minst det virrvarr av regler som gäller för olika publiceringsformer och att det till följd av att flera tunga medier, bland annat Dagens Nyheter, har lämnat sin branschorganisation uppstått bekymmer att upprätthålla verksamheten på nuvarande nivå.

Utan att dra alltför stora paralleller kan man säga att lagstifaren och medierna står inför samma situation som i slutet av 1960-talet. Men den här gången har medierna tagit initiativet för att vidga och stärka det medieetiska självsanerande systemet. Det är åter dags för buller och bång.

+++++

På uppdrag av föreningen Utgivarna har undertecknad utrett hur ett vidgat och stärkt medieetiskt system skulle kunna utformas. Översynen har gällt själva organisationen, vilka medier som ska omfattas, ekonomin och innehållet i publicitetsreglerna.

Nedan presenteras förslagen i korthet.

- Alla medier som faller in under yttrandefrihetsgrundlagarna oavsett form ska kunna bedömas av en framtida Medieombudsman (MO) och en Medieetisk nämnd (MEN). I dag omfattas inte medieföretagens plattformar på sociala medier och heller inte etermediernas unika publiceringar på webbplatser.
- Det korporativa draget att mediernas branschorganisationer tar ansvar för medieetiken behålls. Men för att bredda systemet föreslås att även enskilda företag eller enskilda personer som uppfyller vissa kriterier ska kunna ansluta sig till systemet, det kan till exempel gälla enskilda bloggare eller filmproducenter. En frivillig anslutning gör det också möjligt för företag som väljer att stå utanför sina branschorganisationer att ansluta sig.
- I ett framtida medieetiskt system ska det vara möjligt för alla och inte bara den direkt berörde att göra en anmälan till MO. Gäller en anmälan en enskild som fått sin integritet kränkt ska den bara kunna prövas om den enskilde medger det.
- Sammansättningen av MON förändras. Enligt förslaget ska allmänheten ges majoritet i nämnden från att i dag ha lika många ledamöter som medierna. MEN ska även i fortsättningen ledas av en domare eller före detta domare.
- I dag kan endast publiceringar som inte är äldre än tre månader prövas. Enligt förslaget bör preskriptionstiden sättas till sex månader vilket är den kortaste tiden som gäller enligt yttrandefrihetsgrundlagarna. Det ska också bli lättare att ta upp webbpubliceringar även om det gått längre tid än sex månader från offentliggörandet.
- Bloggar liksom facebookkonton, twitterkonton och andra sociala medier som drivs av anslutna till det medieetiska systemet ska under vissa förutsättningar kunna prövas av MOMEN.
- Rätten för avlidna att få ett värdigt eftermäle poängteras. Det ska vara möjligt för efterlevande att anmäla publiceringar om den avlidne om uppgifterna skadat de närmast anhöriga.
- Kraven i de etiska reglerna på saklighet och allsidigt lyfts fram och poängteras. Det ska också bli möjligt att pröva avsteg från de medieetiska reglerna även om ingen utpekad enskild drabbas av publicitetsskada.
- Frågan om att införa en ersättning till dem som drabbats av en publicitetsskada väcks i utredningen.

Utgivarna samlar stora delar av såväl de tryckta medierna som etermedierna. I organisationen ingår branschorganisationerna Sveriges Tidskrifter, Tidningsutgivarna, TV4-gruppen och de tre public service företagen SVT, SR och UR. Utgivarna har inte tagit ställning till vare sig detaljerna eller helheten i förslaget.

Nils Funcke

Fotnot: Utredningen finns att läsa på www.utgivarna.se (<http://www.utgivarna.se>).

red@dagensjuridik.se (<mailto:red@dagensjuridik.se>)

2 comments

Ω

Kalle tis, 2013-04-02 14:46

Problemet i dag är att det är alldeles för billigt att kränka människor i media. Flertalet journalister är naturligtvis seriösa - och några av dem kan räknas till kategorin samhällsbärare - men sedan har vi de som arbetar inom skitpressen och som gör en enkel nyttokalkyl: vad kan vi dra in i lösnúmerförsäljning och vad är risken att vi blir stämda och fällda, multiplicerat med skadeståndets storlek?

I ett pågående enskilt åtal mot en kvällstidning, som jag har insyn i, har tidningen publicerat uppgifter helt utan saklig grund och dessutom vägrat rättelse. Att tidningen nu fällt i PON är en klen tröst för de utpekade personerna, och skadeståndet vid en eventuell fällande dom kommer inte på långt när att täcka den verkliga skadan. Att det då väcks krav på lagstiftningsåtgärder är inte särskilt märkligt.

[besvara \(/comment/reply/36319/15596\)](#)

[Anmäl som opassande \(http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/15596?](http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/15596?destination=node%2F36319%3Futm_source%3Ddanpdm.com%26utm_medium%3Demail%26utm_content%3Dlink%26utm_campaign%3Dnyhetsbrev&token=daf0f3dc1556ad7be72ba3ccfc25fc2&has_js=1)

[destination=node%2F36319%3Futm_source%3Ddanpdm.com%26utm_medium%3Demail%26utm_content%3Dlink%26utm_campaign%3Dnyhetsbrev&token=daf0f3dc1556ad7be72ba3ccfc25fc2&has_js=1\)](http://www.dagensjuridik.se/flag/flag/abuse/15596?destination=node%2F36319%3Futm_source%3Ddanpdm.com%26utm_medium%3Demail%26utm_content%3Dlink%26utm_campaign%3Dnyhetsbrev&token=daf0f3dc1556ad7be72ba3ccfc25fc2&has_js=1)

Ω

jóhannes ons, 2013-04-03 11:05

Detta låter inte som en bra idé. Nu har man i och för sig inte sett hur det blir än. Däremot har man ju erfarenhet i hur Sverige brukar behandla yttrandefrihetsfrågor.

Skriv ny kommentar

Ditt namn: *

E-post: *

Innehållet i detta fält är privat och kommer inte att visas publikt.

Länk:

Kommentar: *

Jag godkänner [villkor för kommentarer \(/2013/04/tunga-juridiska-instanser-som-jo-och-svea-hovratt#comments-terms-of-use-1\)](#)

Uppdatera mig när nya kommentarer tillkommer